

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Kolme punaista tunnetta

Kuinka kuvata kolmea eri tunnetta käyttäen punaista väriä?

Elina Suonperä

Kulttuurialan opinnäytetyö
Kuvataiteen koulutusohjelma
Kuvataiteilija (AMK)

TORNIO 2010

TIIVISTELMÄ

Suonperä, Elina 2010. Kolme punaista tunnetta. Kuinka kuvata kolme eri tunnetta käyttäen punaista väriä?

Opinnäytetyö. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Kulttuuriala. Kuvataiteen koulutusohjelma. Sivuja 26. Liitteet 1 – 3.

Opinnäytetyöni aiheena on punainen väri. Tutkimuskysymyksenä on, kuinka kuvata kolme eri tunnetta käyttäen punaista väriä. Tutkittavaksi valitut tunnetilat ovat intohimo, yksinäisyys ja inho. Valitsin nämä tunnetilat, koska ne eroavat toisistaan ja tuovat enemmän haastetta ja mielenkiintoa tutkimukseen, sillä vain yksi niistä, intohimo, liitetään kulttuurimme värisymboliikan mukaan punaiseen väriin. Opinnäytetyössäni tavoitteena on kehittää omaa taiteellista ilmaisua ja kehittyä värien käyttäjänä.

Teososa sisältää kolme maalausta. Teosten koko on 60 cm x 120 cm. Maalausohjat ovat gessolla pohjustettua kovalevyä. Pääasiallinen materiaali teoksissa on akryylimaali ja päävärinä siis punainen ja sen eri sävyt. Käytin akryylimaalauksen lisäksi hyväkseni sekatekniikkaa: öljyvärejä, liimaa, gessoa, kahvinpuruja ja multaa. Maalaustapa teoksissa vaihteli, käytin voimakkaita siveltimenvetoja, erikokoisia väripintoja, valutustekniikkaa, värin murtamista, rinnastamista sekä sävyttämistä. Työt on tehty yksi kerrallaan, työskentelyn selkeyttämisen vuoksi. Keskityin työn alla olevan tunteen intensiiviseen kuvaamiseen. En halunnut eri tunnetilojen vaikuttavan toisiinsa.

Jotta maalaaminen olisi systemaattista ja toimisi tutkimusmenetelmänä, tein luonnoksia ja pohdin, mikä kullekin tunteelle on mielestäni ominaista ja miten sitä kuvaisin. Tämän jälkeen lähdin työstämään teoksia. Punaisen värin eri sävyjen ja rinnastusten ohessa tarkastelin punaiselle värille ominaista tunnepitoisuutta, sekä värin symboliikkaa yleisellä että henkilökohtaisella tasolla. Näille kolmelle tunteelle ominaisia piirteitä pyrin kuvamaan punaisen värin avulla, niin että pääosassa on tunnetila, värin sijaan. Maalausprosessiani ja pohdintojani peilasin väriä käsitteleviin tutkimuksiin sekä kuvataiteen, maalaustaiteen ja taidehistorian teoksiin.

Teosten keskinäisestä erilaisuudesta huolimatta, ne toimivat myös teossarjana niitä yhdistävän punaisuuden ja teeman vuoksi. Onnistuin mielestäni kuvaamaan eri tunnetilat. Punainen väri ei ole ristiriidassa tunnetilan, yksinäisyydenkään kanssa, vaan muovautuu ja taipuu kunkin tunteen mukaisesti, kussakin työssä eri tavoin. Tutkimuksen alussa oletin punaisen olevan monimuotoinen ja sisällöltään rikas väri, jonka avulla voidaan kuvata erilaisia asioita, tässä tutkimuksessa erilaisia tunteita. Tutkimuksen myötä punaisen värin monimuotoisuus tunnetilojen kuvastajana osoittautui todeksi.

Asiasanat: punainen, sekatekniikka, tunteet, inho, intohimo, yksinäisyys.

ABSTRACT

Suonperä, Elina 2010. Three red feelings. How to describe three different feelings by using red color?

Bachelor`s Thesis. Kemi-Tornio University of Applied Sciences. Business and Culture. Degree Program of Visual Arts. Pages 26. Appendices 1 – 3.

The topic of my Bachelor`s Thesis is the red color. My objective of study is to answer the question of how to describe three different feelings by using the red color. The three feelings that I chose are passion, loneliness and disgust. I chose these feelings because they differ from each other, which brings more challenge and interest to my study. Only one of these three feelings, i.e. passion, is connected with the red color according to our culture`s color symbolism. My Thesis aims to develop my artistic expression and color use.

My Bachelor`s Thesis includes three paintings. The paintings are of size 60 x 120 cm. The base in the paintings is hardboard covered with gesso. The main material is acrylic paint and the main color is red and its different tones. Besides acrylic painting, I also used a mixed technique: oil colors, glue, gesso, coffee and soil. The painting technique varies from the use of strong brush strokes, different size color surfaces, paint running, color breaking, comparison and toning. I worked with each piece of art one at a time. I wanted to focus on describing intensively the feeling I was working with. I did not want other feelings to influence the result.

To keep my painting systematic, I made sketches and thought what was characteristic of each feeling and how to describe it. Besides different tones and comparison of the red color, I studied characteristic emotions of the red color and also its color symbolism on general and personal levels. Instead of focusing on the red color, the foci of the paintings are on the characteristic features of these three feelings. I reflected my painting process and thoughts to studies of color in the fields of visual arts, painting and art history.

Besides the differences between the three paintings, they also work as a collection because of their theme and the red color used in them. I was able to describe different feelings. The red color is not conflicting with the feelings, not even with loneliness. Instead it bends and shapes according to each feeling in each painting. At the beginning of my studies I assumed the red color to be a multifaceted and rich in its content. During my Thesis process the diversity of the red color in mirroring feelings proved to be true.

Key words: red, mixed techniques, feelings, disgust, passion, loneliness

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VÄRIOPIN TEORIOITA	7
2.1 Mitä väri on?.....	7
2.2 Miten koemme värejä?.....	8
2.3 Väriteorioita antiikista tähän päivään.....	10
2.4 Punaisen väriaineen kehitys.	10
3 PUNAINEN VÄRI TUNTEIDEN TULKKINA	17
3.1 Miksi punainen väri?.....	17
3.2 Värien käytön idea opinnäytetyöni teososassa	20
4 KOLME PUNAISTA TUNNETTA JA TEOSTA.....	21
4.1 Kulttuurisen taustani merkitys värien tulkintaan	21
4.2 Punainen väri teoksissani <i>Yksinäisyys, Inho ja Intohimo</i>	21
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	25
LÄHTEET	27
LIITTEET 1-3	28

1 JOHDANTO

Punaisella värillä on pitkä kulttuurinen historia. Käsitys punaisesta väristä syntyy jokaisen kulttuurin sisimmässä, veren ja elämän myötä.¹ Sillä on ollut sekä negatiivisia että positiivisia merkityksiä. Punaiseen väriin on liitetty niin elämä, rakkaus kuin kuolemakin. Nämä merkitykset ovat muodostuneet ajan saatossa sen perusteella, missä yhteyksissä punainen esiintyy, miten se vaikuttaa ja miten se koetaan. Punainen on saanut mentaalisia symboliarvoja, jotka ovat voineet etäännyä kokemuksesta. Mutta jos siirrytään ajatusmaailmasta kokemusmaailmaan voi punainen väri tuoda esiin muitakin mielleyhtymiä perinteisten rinnalle. Tämä tekee punaisesta monipuolisen, tunteita herättävän ja mielenkiintoisen tutkimuskohteen. Olen maalannut opinnäytetyönäni kolmen teoksen sarjan. Tutkimuskysymykseni käsittelee punaisen värin käyttöä teoksissani. Kuinka saan kuvattua erilaisia tunnetiloja käyttäen punaista väriä teoksieni päävärinä.

Teoksieni tunnetiloiksi valitsin kolme hyvinkin erilaista tunnetilaa: yksinäisyyden, intohimon ja inhon. Tunnetiloista intohimo on perinteisesti helpoin liittää ajatusmaailmaltaan punaiseen, toisin kuin yksinäisyys tai inho. Millainen on punainen yksinäisyys, onko punaista inhoa? En pyri teoksessani tekemään tunnetiloista punaisia, vaan kuvaan tunnetiloja punaisen värin kautta. Millaisia niistä silloin voisi tulla? Valitsin keskenään erilaiset tunnetilat, koska halusin teoksiin monipuolisuutta ja haastetta värin käyttöön. Teokset olen toteuttanut maalaten ja käyttäen sekatekniikkaa. Olen käyttänyt pääasiassa akryylimaaleja ja teokset on maalattu kovalevyille. Teoksien koko on 60 cm x 120 cm.

Olen aina pyrkinyt taiteessani saamaan esiin voimakkaita tunteita. Olen halunnut tehdä katsojaan vaikutuksen. Tämän seurauksena, olen käyttänyt aina voimakkaita värejä mukaan lukien punaisen. Olen tehnyt valinnan tietoisesti ja toisinaan tiedostamatta. Tämän vuoksi halusin tietoisesti lähteä tutkimaan punaisen värin käyttöä teoksissani. Mitkä ovat sen ominaisuudet? Miten saan sen toimimaan tunteiden tulkkina? Opinnäytetyössäni tavoitteena on kehittää omaa taiteellista ilmaisua ja kehittyä värien käyttäjänä. Suunnittelu-vaiheessa minulla ei ollut erityisiä taiteellisia inspiraation lähteitä. Työssäni tieteellisiä päälähteinäni ovat olleet Martti Huttusen, Värit pintaa

¹ Hintsanen, 2000.

syvemmältä, Anu Tuomen, Lähde väreihin, Johannes Ittenin, Värit taiteessa ja Seppo Rihmalan, Värioppi. Maalatessani tein muistiinpanoja, joiden pohjalta työstin teoksia. Aloitin suunnittelulla ja työn edetessä kirjoitin ylös ongelmakohtista ja tuntemuksistani. Työt elivät koko prosessin ajan.

2 VÄRIOPIN TEORIOITA

2.1 Mitä väri on?

Väri on elämää. Ympäristömme, kulttuurimme, historiamme, tulevaisuutemme, ajatuksemme, unemme ja me itse olemme värillisiä. Värit ovat osallisena kaikessa mitä teemme. Väriin historiassa voi tarkastella mitä tahansa yksityiskohtaa ja se venyy aikojen alusta nykypäivään saakka.² Sanallisesti määriteltynä väri on aina jokaisen yksilöllisistä kokemuksista ja mielikuvista riippuvainen.³ Jokainen meistä omaa yksilöllisen näkökyvyn sen lisäksi värienerottamiskyky on myös yksilöllinen, näemme värit aina hiukan eri tavoin, tästä johtuen niiden määrittäminen on aina haasteellista.

Fysiologisesta näkökulmasta katsottuna väri on valoa. Värit muodostuvat valoaloista ja prisman avulla valkoinen valo voidaan jakaa spektriin eli värien kirjoksi.⁴ Jokaista värisävyä vastaa oma aallonpituutensa, joista pisin on punaisella ja lyhyin violetilla värillä. Väristä puhuttaessa on keskusteltu siitä, onko väri ihmisen sisällä oleva asia vai fyysikaalinen ihmisen ulkopuolella esiintyvä. Itse miellän värin fyysikaalisena materiaalisena asiana, väri on pigmenttiä maalissa, painotuotteisiin painettua, kankaisiin ja kuituihin imettyä materiaa, vaikka väriopin mukaan tiedän värin olevan valoa joka heijastuu väriä sisältävästä objektista värinä.

Värikäsitykset voidaan jakaa Martti Huttusen mukaan (2005) kahteen pääluokkaan fyysikalistiseen ja inhimilliseen. Fysikalistisen käsityksen mukaan värin erilaiset ilmenemismuodot ovat ihmisen ulkopuolella olevia fyysiseen maailmaan kuuluvia ”objektiivisia tosiasioita”. Inhimillisen käsityksen mukaan värit ovat ainoastaan näköjärjestelmämme tuottamia ja aivojemme tulkintatyönä syntyviä näköaistimuksia.⁵ Minun värikäsityksessäni yhdistyvät molemmat, tiedän värien olevan sisäisiä aivoissa syntyviä näköaistimuksia, mutta silti pidän värejä myös minun ulkopuolelleni kuuluvana fyysisen maailman materiaana.

² Tuomi, 2006, 74.

³ Huttunen, 2005, 14.

⁴ Itten, 2004, 12.

⁵ Huttunen, 2005, 17.

2.2 Miten koemme värejä?

Yksinkertaistettuna värin havainnointi perustuu kolmeen tekijään: valoon (värin lähde), objektiin (kuinka se vastaa väriin) ja silmään (joka vastaanottaa värin).⁶ Värin näkeminen on sekä sisäinen näköjärjestelmän että aivojen prosessi. Valo tulee silmään sarveiskalvon ja linssin lävitse. Verkkokalvossa olevat näkösolut reagoivat saapuviin valoärsykkeisiin. Tärkeimpiä näkö tapahtumaan osallistuvia näkösoluja ovat sauvasolut (rods), jotka mahdollistavat hämäränäön ja tappisolut (cones), jotka mahdollistavat värien näön.⁷ Tappisolutyyppejä on kolme, R (red), G (green) ja B (blue). R solut reagoivat punaiseen valoon ja niitä on noin kaksi kolmasosaa tappisoluista. G solut reagoivat vihreään valoon ja niitä on noin yksi kolmasosa. B solut reagoivat siniseen valoon ja niitä on vain noin kaksi prosenttia soluista. Näkösolut lähettävät tiedon näköhermoa (optical nerve) pitkin aivojen näkökeskukseen, näköaivokuorelle (visual cortex) ja sitten muualle aivoihin jatkokäsittelyä varten.⁸ Tapahtuma on hyvin monimutkainen ja paljon sen fysiologiasta on edelleen oletusten varassa. Arvioiden mukaan koko aivokuoren kapasiteetista yksi kolmasosa osallistuu näkökuvan analysointiin.⁹

Väriä voidaan pitää kehityksellisenä selviytymismekanismina. Se on ihmisen tapa koodata ja eritellä maailmaa ja sen esineitä, selviytyä monimutkaisessa visuaalisessa ympäristössä, jossa muodot helposti pirstoutuvat ja sekoittuvat valoihin ja varjoihin.¹⁰ Kuten luonnon tapa varoittaa värityksellä myrkyllisistä eläimistä, hyönteisistä tai kasveista ja ihmisen tapa erottaa tuore ruoka pilaantuneesta. Silmä ja ymmärrys määrittelevät värin vertailujen ja rinnastusten kautta.¹¹ Väri määritellään aina suhteessa ympäristöön kuten valaistukseen, luonnonvaloon, varjoihin, vuoden- ja vuorokaudenaikoihin ja suhteessa itseemme, johon sisältyy kulttuuriperintö, omat värisympatiat ja -antipatiat, sosiaalinen ja taloudellinen ympäristö ja vaistonvarainen primitiivinen toiminta, ja suhteessa muihin väreihin, neutraalit värit ja kompotenttivärit, sävyerot, vaaleus-tummuusasteet ja sävynkirkkaus.

⁶ Coloria.

⁷ Huttunen, 2005, 28.

⁸ Huttunen, 2005, 28.

⁹ Huttunen, 2005, 28.

¹⁰ Arnkill, 2003.

¹¹ Itten, 2004, 17.

Väreillä on myös vankka emotionaalinen taso. Värisymboliikka ja yksilölliset värimieltymykset herättävät myös psykologisia kysymyksiä, kuten väreistä heräävät assosiaatiot ja värivalinnat. Taiteilijalle väri on vain yksi keino viivan, pinnan, rytmin ja muiden sommitteluelementtien joukossa.¹² Mielestäni väri on myös enemmän kuin sommitteluelementti, kun mietitään punaisen värin symbolista taustaa ja historiallisia käyttötarkoituksia, esimerkiksi pirun karkottajana on selvää, että väri on muutakin kuin sommitteluelementti. Kun väriä ajatellaan kuvan elementtinä, antaa se mahdollisuuden kokeilla ja käyttää väriä monipuolisesti, aivan kuten viivaakin. Väreihin kytkettyjä ajatuksia ja miellelyhtymiä voidaan näin käyttää myös hyväksi, kuten minäkin olen tehnyt erityisesti *Intohimo* teoksessani.

Värien sijoittelu antaa vihjeen henkilön tuntemisen ja ajattelun tavasta.¹³ Työllä voi olla värien käyttöä ja sijoittelua ohjaava tehtävä, tilaaja ja käyttöyhteys, mutta jos värejä ei ole määritelty tarkasti, valitsee tekijä sävyt osittain myös omien mieltymysten ja havainnoinnin mukaan. Osalla taiteilijoista, kuten Monet, värin tehtävä on ollut näkyvän maailman vielä näkyvämmäksi tekeminen.¹⁴ Monetin tapaan pyrin teoksissani tekemään tunteesta värin avulla väkevän ja näkyvämmän, korostan sen ominaispiirteitä. Uskon että tapani käyttää ja valita värejä kuvastaa aiheesta riippumatta myös persoonaani ja tuntemuksiani, tällä tavoin värit ovat hyvin henkilökohtaisia.

Siihen miten koemme värin, vaikuttaa aina meidän henkinen rakenteemme. Tämä tekee värien määrittelystä hyvin vaikeaa, mutta myös hyvin mielenkiintoista, koska ei ole olemassa täysin oikeaa ja väärää määritelmää. Väri muovautuu, muuttuu ja kasvaa mukamme läpi elämän. Joillekin omat värit ja niin sanotut lempivärit ovat hyvin tärkeitä. Jos persoonallinen värisointi on henkilölle tärkeä, niin voidaan tästä väriskaalasta päätellä hyvin paljon henkilön ajatustavoista, ajatuksista ja toiminnasta.¹⁵ Siis emme ainoastaan väritä kokemuksiamme, vaan kokemuksemme värittävät meidät.

Johannes Ittenin (2004) mukaan maalareilla on kolme tapaa suhtautua väreihin. Ensimmäisenä ”Matkijat”, joilla ei ole omia värejä, vaan he sommittelevat värejä opettajansa tai muun esikuvan mukaan. ”Yksilöt”, jotka maalaavat niin kuin itse ovat, vaikka aihe vaihtuu, käyttäen samaa omaa väri-ilmaisuaan ja ”Taiteilijat”, jotka lähtevät

¹² Arnkill, 2003.

¹³ Itten, 2004, 18.

¹⁴ Suomen väriyhdistys ry, 2003.

¹⁵ Itten, 2004, 27.

yleisistä tekijöistä ja sommittelevat asiansa laajoista tosiasioista lähtien.¹⁶ Koen kuuluvani ”yksilö”-joukkoon, pohtiessani aiempia töitani niissä esiintyy aiheesta riippumatta usein samankaltainen värimaailma. Tässä vertaan vain omaa vapaamuotoista tekemistäni, ammattiini tulee kuulumaan värien ratkominen tilannekohtaisesti erilaisten tehtävien ja tilausten puitteissa, tällöin minun täytyy pyrkiä neutralisoimaan omat mieltymykset ja oma itseni työstä.

2.3 Väriteorioita antiikista tähän päivään.

Väriteorioita ja värikäsityksiä on laadittu antiikin ajoista tähän päivään. Uusia teorioita on tullut ja vanhoja käsityksiä kumottu. Teknisestä kehityksestä huolimatta erilaisten järjestelmien paremmuudesta kiistellään yhä ja paremmuuden yleensä määrää käyttötarve- ja tapa.¹⁷ Antiikin ajan käsityksen mukaan värien muodostumisesta ei voinut antaa kestäväää selitystä, vaikka olisi tunnettu lait joiden mukaan värit muodostuivat, koska vain jumalalla oli tieto ja voima yhdistää monia asioita yhdeksi ja jakaa yhden moneksi.¹⁸ Oma suhtautumiseni teosten tekemisen myötä on muuttunut myös, voisi sanoa kunnioittavammaksi värejä kohtaan. Väri on minulle kuvataiteilijana ensisijaisesti väline, kuvan elementti, jonka voimaa voin halutessani säädellä. Toisin kuin nykyään antiikin ihmiset pitivät mustaa ja valkoista ensisijaisina, yksinkertaisina ja sekoittamattomina väreinä.¹⁹ Värit liitettiin alkuelementteihin, tuleen, veteen, maahan ja ilmaan. Tulinen elementti oli valkoinen ja vetinen musta.²⁰

Jo Aristoteles tutki väri-ilmiöitä valon ominaisuutena eriväristen lasinpalasten avulla, auringonvalon värjäämä keltainen näyttää vihreältä sinisen lasin läpi katsottuna.²¹ Hän vaati, että värejä tulisi tutkia juuri vertailemalla säteitä, jotka heijastuvat luonnon tekemistä väreistä.²² Aristoteles näki maailman koostuvan neljästä peruselementistä joihin värit olivat yhteydessä, nämä neljä peruselementtiä ovat myös löydettävissä ihmisistä luonteenpiirteinä. Hän katsoi värien olevan yhteydessä myös aineisiin, muotoihin, ihmismieleen, valoon, planeettoihin, vuodenaikoihin, viikonpäiviin ja

¹⁶ Itten, 2004, 26.

¹⁷ Rihmala, 1997, 38.

¹⁸ Tuomi, 2006, 20.

¹⁹ Tuomi, 2006, 22.

²⁰ Tuomi, 2006, 24.

²¹ Huttunen, 2005, 46.

²² Tuomi, 2006, 25.

säveliini.²³ Värit liitetään näihin seikkoihin edelleen. Sininen planeettamme, väri assosiaatioita herättävät sävelet, eriväriset vuodenaajat tai kuten teossarjassani hyväksikäyttämäni tunnetiloihin liittyvä värisymboliikka.

Tieteellisesti väri määritellään aistimukseksi ja vuonna 1672 Isaac Newton osoitti, että prisman läpi ohjattuna luonnonvalo hajoaa kromaattisten säteiden spektriiksi.²⁴ Kaikkien värien sisältyminen valkoiseen valoon -ajatuksen katsotaan olevan Newtonin kehittämä. Spektrin värit voidaan jakaa perusväriin. Näistä väreistä voidaan muodostaa väriympyrä, joka muodostaa useimpien värijärjestelmien lähtökohdan.³⁴ Perusvärien määrä ympyrässä vaihtelee suuresti. Johan Wolfgang von Goethe laati tunnetun väriympyrän, joka perustuu kolmeen perusväriin, keltaiseen, punaiseen ja siniseen, sekä kolmeen ensimmäisen asteen sekoitusväriin, oranssiin, violettiin ja vihreään.³⁵ Hänen lähtökohdansa värien tutkimiselle oli Newtonin vastainen, koska hän tulkitsi myös värien sensitiivistä puolta.²⁵ Goethen väriympyrän tarkoitus on auttaa ihmisen henkisen ja sielullisen olemuksen symbolointia väreillä.²⁶

Goethe jakoi värit kolmeen pääryhmään. Fysiologiset colores adventicii, subjektiiviset värit, jotka silmä havaitsee, muodostavat Goethen mukaan koko väriopin perustan.²⁷ Fyysisten värien colores apparantes, läpikuultavien tai heijastavien kappaleiden avulla aikaansaatuja värien, kuten prisman, tuottamiseen tarvitaan itsessään värittömiä apuvälineitä.²⁸ Kemiallisiin väreihin colores proprii, eli keinotekoisiiin ja luonnollisesti kappaleisiin, ja aineisiin itseensä kuuluviin objektiivisiin väreihin Goethe liitti niiden kulttuurihistoriallisen merkityksen, väriä ei voida pitää irrallaan historiastaan tai tavasta jolla se on saatu aikaan.²⁹ Goethe uskoi antiikin ja Aristoteleen näkemyksiä myötäillen, että kaikki värit syntyvät valon ja pimeyden rajalla.³⁰ Varhaisina aikoina oli kahden nimistä valoa, *lux* joka liittyi valonlähteisiin ja *lumen* joka liittyi näkyvään maanpäälliseen ja objekteihin osuvaan valoon.³¹ Keskiajalla yleinen sopimus oli, että väri oli valon toissijainen ja materiaalisin ominaisuus³².

²³ Tuomi, 2006, 18.

²⁴ Fleming, 2006, 21.

²⁵ Hintsanen, Coloria.net.

²⁶ Remes, Kuvan morfologia:väri, 2009.

²⁷ Hintsanen, Coloria.net.

²⁸ Hintsanen, Coloria.net.

²⁹ Hintsanen, Coloria.net.

³⁰ Huttunen, 2005, 49.

³¹ Tuomi, 2006, 56.

³² Tuomi, 2006, 56

1400-luvun lopulla eurooppalaiset taiteilijat alkoivat käyttää öljyvärien kehittymisen myötä värejä muotojen hahmottamiseen ilman ääri viivoja.³³ Alettiin myös tehdä eroa kirkkaassa päivänvalossa nähtävien paikallisvärien ja rinnastuneina, heijastuneina tai etäältä nähtyjen värien välillä. Värien valovoima muuttuu tummempaan tai vaaleampaan väriin rinnastettaessa.³⁴ Yksi yleistyneistä tekniikoista oli chiaroscurolla. Chiaroscurolla tarkoitettiin tummalle tai mustalle yksiväriselle pohjalle tehtyä valokohotusta.³⁵ Chiaroscurossa maalauksessa asteittain siirryttiin valosta varjoon, tekniikalla myös vahvistettiin illuusiota kolmiulotteisuudesta.³⁶

Ennen sähkön yleistymistä taiteilijat maalasivat synkissä ateljeissa kynttilän valossa, mikä näkyy teosten värimaailmassa. Sävyt ovat tummia ja maanläheisiä. Väitetään, että renessanssimaalareiden ateljeet olivat jopa mustaksi maalattuja ja heikosti valaistuja, jotta niissä voitiin tutkia valon lankeamista malleihin.³⁷ Toinen valon kuvaamiseen käytetyistä tekniikoista oli sfumato eli suhraus-tekniikka jolla tavoiteltiin valohämyä.³⁸ Sfumatossa pyrittiin luomaan utuinen, kolmiulotteinen kuva värien välisiä eroja pehmentäen ja ääri viivoja häivyttäen, usein käytettiin lukuisia kerroksia värejä.³⁹ Molemmat tekniikat vaativat hyvin pitkän työskentelyajan.

Tärkeää maalaustaiteessa on ollut siirtyminen tummalle pohjalle maalaamisesta vaalealle pohjalle maalaamiseen. Siirtyminen muutti käsityksen valon ja värien näkemisestä. Impressionistit muuttivat ajatuksen valon kuvaamisesta. He vaihtoivat maanläheisen paletin puhtaaseen väripalettiin ja mustan pohjan valkoiseen, värien sekoittamista vältettiin.⁴⁰ 1800-luvulla valokuvaus otti uuden askeleen, valoherkkä paperi yhdistettiin camera obscuraan, jota seurasi valokuvakamera.⁴¹ Ajan valokuvien kontrastisuus, hämäryys ja rajaamalla saatu pirstoutuneisuus vaikuttivat impressionisteihin voimakkaasti.⁴² Silmän toiminnan ymmärtäminen kehittyi ja valon ja optiikan toimintaa silmässä sovellettiin myös kuvataiteessa, värien käytössä.⁴³

³³ Fleming, 2006, 22.

³⁴ Fleming, 2006, 22.

³⁵ Remes, Kuvan morfologia:väri, 2009.

³⁶ Wikipedia 2010a.

³⁷ Tuomi, 2006, 60.

³⁸ Remes, Kuvan morfologia:väri, 2009.

³⁹ Wikipedia 2010b.

⁴⁰ Tuomi, 2006, 48.

⁴¹ Remes, Kuvan morfologia:väri, 2009.

⁴² Dempsey, 2003, 15.

⁴³ Remes, Kuvan morfologia:väri, 2009.

Impressionistit vaihtoivat synkät ateljeet kirkkaaseen luontoon, he maalasivat värejä ja valoa täsmälleen niin kuin sen näkivät. Näin he kykenivät tekemään konkreettisia havaintoja valon ja värien leikistä.⁴⁴ Heidän näkemyksen mukaan edessä avautuvasta näkymästä voidaan tarkastella vain suhteellisia vaikutelmia ja he pyrkivät maalaamaan sen minkä näkivät, eivät sitä minkä, tiesivät olevan.⁴⁵ Impressionisteja voidaan sanoa valon ja liikkeen vangitsijoiksi. Valon ja varjon aikaansaamalla värisävyillä oli suuri merkitys halutun vaikutelman syntyyn. Heidän käyttämäänsä valon kuvauksen metodia kutsutaan komplementtivärien kontrastiksi.⁴⁶ Samaa ajatusta oli jäljittänyt jo Aristoteles. Hänellä värien asteittainen järjestäminen muotoutui ympyräksi, jossa toisiaan täydentävät värit olivat vastakkain. Jo antiikin ajan idean mukaan nämä vastavärit täydentävät toisiaan.⁴⁷ Aristoteleen ajatus oli, että elämä on ristiriitainen harmonia, valon ja varjon leikkiä, joka voidaan jäljentää käyttäen hyväksi komplementtivärejä.⁴⁸

1900-luvulle tultaessa värejä alettiin mitata yhä enemmän myös matematiikan, fysiikan ja kemian lakien mukaan, tämä oli seurausta sille, että ihminen alkoi yhä enemmän hallita värien tuottamista.⁴⁹ Vuonna 1931 perustettiin CIE -järjestelmä (Kansainvälinen valaistuskomissio), joka oli englantilaisten W.B. Wrightin ja J. Guildin kehittämä XYZ-värikoordinaatiojärjestelmä, jossa havaittavaa väriä verrataan additiivisesti kolmeen pääväriin. Kahden koordinaatin ja valon heijastusprosentin avulla on mahdollista osoittaa paikka jokaiselle ajateltavissa olevalle värille.⁵⁰ Koska teoreettisia puhtaita värejä ei pystytä valmistamaan, kattavat väriainein valmistettavissa olevat värit vain noin neljänneksen järjestelmän kokonaisvärikentästä.⁵¹

Nopeasti kehittyvän väriteollisuuden myötä lisääntyivät myös taiteelliset värikokeilut ja taiteeksi riitti konkreettisesti esittävän kohteen sijaan pelkkä väri ja muoto.⁵² Taiteenlajit sekoittuivat yhä enemmän keskenään, mikä on yleistä tänäkin päivänä. Myös värien ja sävelten vastaavuuksia on alettu pohtia.⁵³ Nykypäivälle on tyypillistä erilaiset persoonallisuutta kuvaavat väriyhmät tai väripaletit, henkilö voidaan määritellä eri

⁴⁴ Dempsey, 2003, 14.

⁴⁵ Tuomi, 2006, 48.

⁴⁶ Tuomi, 2006, 48.

⁴⁷ Tuomi, 2006, 50.

⁴⁸ Tuomi, 2006, 50.

⁴⁹ Hintsanen, Coloria.net.

⁵⁰ Rihmala, 1997, 36.

⁵¹ Rihmala, 1997, 37.

⁵² Hintsanen, Coloria.net.

⁵³ Hintsanen, Coloria.net.

ryhmiin kuuluviksi näiden palettien perusteella. Lähes jokainen on törmännyt erilaisiin ”Mikä vuodenaika olet?” tai ”Oletko kylmiin vai lämpimiin väreihin kuuluva?”-testeihin. Testeillä määritellään persoonallisuutta kuvaava väripaletti tai henkilön ulkoisen olemuksen perusteella hänelle määritellään sopivat värit. Johannes Itten oli ensimmäinen, joka yhdisti tietyt väripaletit neljään eri ihmistyyppiin, jotka hän nimesi vuodenaikojen mukaan. Nykyään näitä luokituksia on satoja ja nyt niitä hyväksikäyttää muun muassa kosmetiikkateollisuus.

Värit ovat nykypäivänä yhä enemmän havaittavissa sähköisessä muodossa, valona esimerkiksi televisiossa ja tietokoneen kuvaruudulla. Tällä hetkellä vallitsevat värienmuodostusjärjestelmät ovat RGB -järjestelmä ja CMYK -järjestelmä. Sähköistä muotoa edustaa RGB -järjestelmän valovärit. Tämän järjestelmän päävärit ovat valovärejä, joita ei saada aikaan muiden valovärien sekoituksena.⁵⁴ Järjestelmä on additiivinen eli valoisuutta lisäävä. Kun näitä värejä eli punaista (red), vihreää (green) ja sinistä (blue) sekoitetaan valoina keskenään, valoisuuden määrä lisääntyy ja lopputuloksena on kirkasta eli niin sanottua valkoista valoa.⁵⁵

Ihmisen värien näkemisen mekanismi perustuu juuri additiiviseen värienmuodostukseen. Aivomme tulkitsevat valoilla ja millä tavalla tahansa tehtyjä tai syntyneitä väriärsyksiä aina ainoastaan RGB -valoärsykkeiden keskinäisinä suhteina.⁵⁶ Päävärejä yhdistelemällä saadaan aikaan kaikki mahdolliset värit. Värit muodostuvat diffuusin värienmuodostuksen mukaan. Kohteen erilaiset värisävyt ovat esimerkiksi hienojakoisuudessaan silmälle optisesti eriytymättömiä, samanaikaisia ärsyksiä, jolloin silmän verkkokalvon näkösolujen välittämä informaatio tulkitaan aivoissa yhtenäisenä värinä.⁵⁷ Tätä ajatusta pyrkivät mukailemaan myös impressionistit. Diffuusin värienmuodostuksen mukaan tehdään näkyviksi myös tietokoneen kuvaruudulla näkyvät värit.

CMYK -järjestelmässä värit muodostuvat subtraktiivisesti eli niissä valoisuus vähenee. Subtraktiiviset päävärit ovat syaaninsininen (cyan), magentanpunainen (magenta) ja keltainen (yellow), K tulee mustasta painoväristä jota kutsutaan key coloriksi. Nämä ovat väriaineita, joiden sävyjä ei saada aikaan muiden väriaineiden sekoituksena, ja joita

⁵⁴ Huttunen, 2005, 58.

⁵⁵ Huttunen, 2005, 58.

⁵⁶ Huttunen, 2005, 58.

⁵⁷ Huttunen, 2005, 60.

sekoitettaessa valoisuuden määrä ei lisääny.⁵⁸Subtraktiivisessa värinmuodostuksessa, väripigmenttejä keskenään sekoittamalla syntyy värisävyjä, jotka ovat side- ja liuotinaineista riippuen aina lähtövärien valoisuuksien keskiarvoja tai niitä tummempia.⁵⁹Värin muodostusta käytetään muun muassa värivalokuvissa sekä kirjapainojen ja väritulostimien nelivärikuvissa. Taiteessa pointillistit käyttivät diffuusin värinmuodostuksen periaatetta hyväkseen kirjaimellisesti. Mutta koska he käyttivät valon sijasta pigmenttiä, olivat väripisteiden sekoitukset aina vain käytettyjen pigmenttien valonheijastuksien keskiarvoja.

Järjestelmien ymmärtäminen ja osaaminen on kuvataiteilijan ammatille hyvin tärkeää, koska suurin osa suunnittelutyöstä tehdään tietokoneilla RGB -valovärejä käyttäen, mutta tulostetaan tai painetaan aina CMYK -väreillä. Se, että saa kuvaruudun värit pysymään samankaltaisina ulos tulevassa materiaalissa, voi olla hyvinkin vaikeaa ja työtä vaativaa. Kun kahta pigmentti väriä sekoitetaan keskenään, on sekoituksen summa näiden pigmenttien valoisuuksien keskiarvo, joten valovärien toistaminen painotuotteessa on hyvin haastavaa ja joiltain osin jopa mahdotonta.⁶⁰

2.4 Punaisen väriaineen kehitys

Esihistoriallisella ajalla oli käytössä kolme perusväriä: punainen, keltainen ja musta.⁶¹ Punaista väriä saatiin maasta, kasvipärisiä värejä ei niinkään käytetty. On löydetty hautoja, joissa vainajien päälle on siroteltu punamultaa ja ruumiit saatettiin valella kokonaan punavärillä.⁶² Vaikka punaista väriainetta saatiin pääasiassa maasta, sitä tehtiin myös käyttäen eläinten ja ihmisten verta. Näin saatu väriaine oli enemmän ruskeaa kuin punaista, punainen kuvasi myös ruskeita sävyjä, kuten esimerkiksi punaruskeaa ketunkarvaa. Punaiset maavärit saatiin rautapitoisesta savesta tai maaineesta.⁶³ Punainen okra on hematiittia, joka luonnossa esiintyy rautahohtena. Punamullan käyttö on ollut Suomessakin hyvin yleistä, sen helpon saatavuuden vuoksi.

⁵⁸ Huttunen, 2005, 59.

⁵⁹ Huttunen, 2005, 59.

⁶⁰ Huttunen, 2005, 59.

⁶¹ Coloria.

⁶² Huttunen, 2005, 23.

⁶³ Coloria.

Punaista väriainetta saadaan myös lukuisista kasveista, kuten hennasta, koivun kuoresta, paprikasta, veriseitikistä ja tomaatista.⁶⁴ Nykyisin esimerkiksi öljyvärejä voidaan valmistaa keinotekoisista pigmenteistä, mutta luonnonaineiden käyttö on kuitenkin hyvin yleistä. Antiikin aikana luonnolliset punaiset pigmentit olivat sinooperi ja lohikäärmeen veri, joka oli tehty eläimen verestä.⁶⁵ Sinooperi on epäorgaaninen mineraaliväri, sitä saatiin elohopeamalmista ja nykyään sitä valmistetaan synteettisesti elohopeasta ja rikistä.⁶⁶ Punaista väriainetta tehtiin myös sekoittamalla talkkia ja kotiloista saatua purppuraa, mutta sen sävyä pidettiin paljon huonompana verrattuna sekoittamattomiin luonnonväreihin.⁶⁷

Punaisen okran raaka-ainetta hematittiä on valmistettu keinotekoisesti jo keskiajalla.⁶⁸ Luonnon okrasta käytetään nykyisin myös nimeä englanninpunainen, mutta sillä tarkoitetaan myös synteettistä rautaoksidia.⁶⁹ Synteettisten punaisten rautaoksidien värisävyt riippuvat valmistusprosessista, mutta kaikki punaiset rautaoksidipigmentit ovat peittäviä, permanentteja ja edullisia, niillä on samat ominaisuudet kuin luonnonrautaoksidoilla, mutta synteettisesti valmistetut pigmentit ovat kestävämpiä.⁷⁰

⁶⁴ Coloria.

⁶⁵ Tuomi, 2006, 25.

⁶⁶ Coloria.

⁶⁷ Tuomi, 2006, 25.

⁶⁸ Coloria.

⁶⁹ Coloria.

⁷⁰ Coloria.

3 PUNAINEN VÄRI TUNTEIDEN TULKKINA

3.1 Miksi punainen väri?

Punainen väri on usein liitetty rakkauteen, etenkin lähimmäisen rakkauteen. Värillä on syvä uskonnollinen tausta. Sitä on varhaisista ajoista asti pidetty useissa kulttuureissa jumalallisena värinä.⁷¹ Kristityt yhdistävät punaisen sen uskonnollisen taustan vuoksi helluntaihin, kaikkien marttyyrien muistopäiviin, se on Pyhän Hengen ja Kristuksesta todistamisen perinteinen rakkauden uhrin väri.⁷² Kristuksen kärsimystä kuvataan punaisena tai purppuraisena kankaana, joka on katolisten kardinaalien pukeutumisen esikuva.⁷³ Raamatussa Aatami luotiin punaisesta maasta.⁷⁴ Vaikka kristillisessä ikonologiassa punainen symboloi lähimmäisenrakkautta, on punainen yhdistetty kristinuskossa myös paholaiseen ja kunniaattomuuteen.

Länsimaisen kulttuurin piirissä punainen viestii rakkautta ja intohimoa, mutta myös vaaraa ja kieltoja.⁷⁵ Nämä ovat tutuimmat symboli merkitykset. Punaisen eri sävyillä on kuitenkin merkittäviä merkityseroja, kuten vaaleat punaiset, joista tulee mieleen pikku tytöt, keskipunaiset jotka esiintyvät esim. huulipunissa symboloiden elinvoimaa ja seksikkyyttä ja tummat ruskeanpunaiset, joita näkyy esimerkiksi kotien puupinnoissa, kuten parkettilattiat ja niistä kopioituna muissa keinotekoisesti valmistetuissa materiaaleissa. Punaista pidetään ulospäin suuntautuneiden ihmisten värinä ja punainen ympäristö tarjoaa hyvän ilmapiirin ideoiden syntymiselle.⁷⁶ Minulle punainen symbolisoi ennen kaikkea tunneperäisiä asioita, suuria tunteita kuten rakkautta, intohimoa ja vihaa.

Valitsin punaisen värin töitteni pääväriksi, koska pidän punaista voimakkaana ja monipuolisena värinä. Valitsemani tunteet ovat voimakkaita ja punainen sopii siksi hyvin niitä kuvaamaan. Väri on symboliikaltaan tunteisiin vetoava ja siksi se sopii mielestäni parhaiten niitä kuvaamaan. Punaisesta voi tehdä sävyttämällä positiivisen, kuten *Intohimo* työssä ja negatiivisen kuten *Yksinäisyydessä*. Olen käyttänyt aiemmin

⁷¹ Tuomi, 2006, 34.

⁷² Tuomi, 2006, 52.

⁷³ Tuomi, 2006, 40.

⁷⁴ Hintsanen, 2000.

⁷⁵ Hintsanen, 2000.

⁷⁶ Rihmala, 1997, 109.

punaista paljon töissäni, punaisella olen saanut töihini tunnetta ja voimaa ja halusin nyt kokeilla kuinka hyvin onnistun kuvaamaan valitsemiani tunteita punaisina tunteina.

Teossarjassani pyrkimykseni ovat varsin ekspressiivisiä. Tapani maalata on hyvin tunteita ilmaisevaa ja korostin tätä puolta teoksissani. Tapaani maalata teoksia voitaisiin luokitella informalistiseksi. Informalismiin nimellä luonnehdittiin Euroopassa, sitä abstraktin elemaalauksen lajia, joka hallitsi kansainvälistä taidetta, 1940-luvun puolivälistä 50-luvun loppuun.⁷⁷ Suuntaus korosti taiteilijan spontaaneja emootioita.⁷⁸ Informalismilla suuntauksen nimenä oli useita kilpailijoita, kuten lyyrinen abstraktio, tasismi ja materiaalimaalaus.⁷⁹ Materiaalimaalaus korosti sitä, miten materiaalit, usein tavallisuudesta poikkeavat, pystyivät herättämään muistoja ja tunteita.⁸⁰ Teoksissani toin esille niiden pintarakenteita sekä käytin spontaaneja siveltimenvetoja, saadakseni teoksiin liikettä ja tunnetta. Käytin myös tavallisuudesta poikkeavia materiaaleja, kuten foliota ja kahvia korostaakseni ja ilmaistakseni kyseessä olevaa tunnetta mahdollisimman hyvin.

Työskentelyyni liittyvä taidekäsitelmä on tyypillinen emotionalismille ja ilmaisuteorialle. Ilmaisuteoria lähestyy taidetta tunteiden ja ajatusten ilmaisemisen kautta, kun taas emotionalismi korostaa taiteilijan mahdollisuutta toimia toisten tunteiden tulkkina.⁸¹ Teokseni pyrkivät kuvaamaan erilaisia tunnetiloja, mutta toisten sijasta toimin itse omien tunteideni tulkkina, teokseni esittävät miten minä koen kyseiset tunteet. Teoksillani pyrin antamaan sisäiselle tunteelle ulkoisen muodon.⁸²

Ekspressionistinen taidemuoto käytti väriä symbolisesti ja tunnepitoisesti. Ekspressionismissa sen sijaan että taiteilija olisi tallentanut vaikutelman ympärillään olevasta maailmasta, taiteilija leimasi omalla luonteellaan näkemyksensä maailmasta.⁸³ Ekspressionismin katsottiin olevan jossain määrin tyyliominaisuuksien lisäksi taiteilijan persoonallisuuteen kuuluva ominaisuus.⁸⁴ Tyylille tai tekovalle oli tyypillistä värien symbolinen käyttö. Tämä kuvaa hyvin omaa suhtautumistani värien käyttöön ja se on ollut ainakin minulle hyvin palkitseva tapa työskennellä. Mielestäni jokainen taiteilija

⁷⁷ Dempsey, 2003, 184.

⁷⁸ Wikipedia 2010c.

⁷⁹ Dempsey, 2003, 184.

⁸⁰ Dempsey, 2003, 184.

⁸¹ Remes, 2008/2009.

⁸² Remes, 2008/2009.

⁸³ Itten, 2004, 18.

⁸⁴ Wikipedia 2010d.

kuvaa ympäristöään suodattaen sitä oman itsensä kautta teokseen. Tämän ansiosta jokainen työ on yksilöllinen, eikä ole olemassa oikeita ja vääriä ratkaisuja, mistä seuraa vapaus toteuttaa itseään.

Maalaukseni ovat yleensä abstrakteja, niin myös nämä kolmen tunteen teossarjani teokset. Punaisen värin käyttö on minulle ollut tietoinen valinta aikaisemmissa töissäni. Sillä olen saanut aikaan hehkuvia ja voimakkaita väriyhdistelmiä, kuten tulen värit, mustan ja punaisen dramaattiset yhdistelmät ja vihreällä murretut sävyt. Näitä mielestäni upeita yhdistelmiä pohtiessani päädyin kolmeen valitsemaani tunteeseen. Hehkuvat punaiset ja tulen värit toivat mieleen intohimon, dramaattinen musta ja punainen yksinäisyyden ontouden ja kivun, kun taas liatut punaisen yhdistelmät ovat alkusysäys inhon tunteen kuvaamiselle. Minulle maalaaminen on usein hyvin intensiivistä työskentelyä, olen hyvin keskittyneessä tilassa ja koko muu maailma katoaa taustalta. Minulla oli jokaisen teoksen kohdalla suuntaa-antava suunnitelma, mikä aina muuttui ja eli työn edetessä. Jaoin jokaisen teoksen maalaamisen usealle päivälle muutaman tunnin sessioihin. Tämä auttoi työskentelyäni, en sokeutunut omalle tekemiselle.

Punaisen värin ongelmana minulle oli se, että sillä on hyvin voimakas symbolinen merkitys henkilökohtaisella tasolla ja kulttuurisen taustani ja kasvuympäristöni tuloksena. Yleisesti symboli koostuu materiaalisesta merkistä ja immateriaalisesta viittauskohteesta, ajatuksesta tai ideasta. Näin ajatellen punainen väri on materiaali, jonka tässä teossarjassa yhdistin uusiin viittauskohteisiin, kolmeen tunteeseen Punaisesta ei tule inhon tai yksinäisyyden symbolia, koska uusi merkitys pitäisi yleisesti oppia ja käyttöönottaa. Kaikille ovat tuttuja punaisen merkitykset, vaaran kuvana, kieltona, rakkauden tunteen ja aatteen kuvaajana. Nämä symbolit ovat opittuja ja niiden käyttötapaan on totuttu. Punaisen värin merkityksiin ei vaikuta pelkästään sen symboliikka. Se on myös fysiologisesti merkittävä. Silmän kaikista verkkokalvon värien näkemiseen erikoistuneista tappisoluista noin 2/3 on herkkiä punaiselle valolle.⁸⁵ Punainen on myös varsinaisista väreistä se johon pienet lapset reagoivat ensimmäisenä.⁸⁶ Tämän perusteella punaisella värillä on iso osa meidän värillistä elämäämme jo varhaislapsuudesta asti.

⁸⁵ Huttunen, 2005, 23.

⁸⁶ Huttunen, 2005, 23.

3.2 Värien käytön idea opinnäytetyöni teososassa

Punaisen värin symboliset merkitykset toivat työskentelyyni eniten haastetta. Vaikka yrittäisin karistaa merkitykset mielestäni, ovat ne minussa pysyvästi jo pelkästään kulttuurisen taustani johdosta, enkä myöskään saa niitä mitenkään pois katsojasta. Töissäni pyrin värin symboliikan sijasta enemmän rikkomaan tunteisiin yhdistyvää symboliikkaa.

Tämän vuoksi en antanut punaisen värin symboliikan häiritä työskentelyä, koska sen lisäksi että katsoja peilaa töitani omaa kulttuurista taustaansa vasten, hän katsoo myös niitä oman itsensä kautta ja sen myötä työt puhuttelevat kutakin katsojaa yksilöllisesti. Tämän seurauksena mielipiteet ja tulkinnat eroavat, tuovat esiin uusia näkökulmia ja avaavat teoksia uudella tavalla. Toisaalta punaisen värin on sanottu symbolisoivan myös itse elämää, johon kuuluvat ilot ja surut sekä rakkaus ja kuolema, joten periaatteessa väriä ei voi käyttää tunteiden kuvaajana ”virheellisesti”, koska siitä itsestään löytyy kaikki tuntemiseen tarvittava.

Teoksissa koko suunnittelun tulisi perustua teeman ensisijaisuuteen ja sen määräämään luonteeseen eli minun teoksissani tunnetilaan ja punaiseen väriin.⁸⁷ Väri on teoksissani ilmaisen ytimenä. Yritin keskittyä ja harkita enemmän värien käyttöä teoksissani, jotta ilmaisu pysyisi kirkkaana. Toki annoin myös tilaa spontaanille työskentelylle, jotta saisin teoksiin rytmiä ja liikettä. Keskityin miettimään tarkemmin mitä puolia kulloinkin halusin punaisesta väristä tuoda esiin, mitä piirteitä korostaa ja mitkä sammuttaa, kuten *Intohimo* työssä halusin tuoda esiin enemmän punaisen elinvoimaa, kun taas *Inhossa* halusin sammuttaa punaiselta sen kauneuden ja voiman. Halusin tehdä väristä tukkoisen ja pysähtyneen.

⁸⁷ Itten, 2004, 18.

4 KOLME PUNAISTA TUNNETTA JA TEOSTA

4.1 Kulttuurisen taustani merkitys värien tulkintaan

Värien vaikutuksen ja merkityksen kehittyminen voidaan jakaa kuuteen tasoon, joista kolmas on kulttuurihistoriallinen taso. Tämä taso käsittää kulttuuriperinnön visuaalisuuden vaikutuksen ihmisen elämään, sillä tarkoitetaan kulttuurihistoriallisten ympäristötekijöiden vaikutusta yksilön ajatteluun ja toimintaan.⁸⁸ Tämän seurauksena en voi suhtautua punaiseen väriin täysin neutraalisti vaan automaattisesti kasvuympäristöni ja kulttuurinen taustani vaikuttavat suhtautumiseeni ja punaisesta väristä herääviin mielikuviini. Punaisella värillä on pitkä historia ja se on myös fyysisesti läsnä koko ajan, suonissani virtaavana punaisena verenä ja elämää pumppaavana sydämenä.

Olen länsimaisen kulttuuriin syntynyt, evankelisluterilaisen uskonnonopetuksen saanut duunariperheen kasvatti. Kaikki nämä seikat yhdessä muokkaavat käsityksiäni. En ole kovinkaan uskonnollinen ihminen, mutta piru on silti punainen ja purppura uskonnollinen väri. Teoksissani *Yksinäisyys* ja *Inho* värisymboliikka vaati enemmän pohdintaa, punainen väri ei heti ”taipunut” tunteeseen. Teoksia maalatessani yritin pitää punaisen symboliikan kaukana ajatuksistani, jotta tekeminen olisi helpompaa. Päädyin ajatukseen, että tunnetta voi kuvata millä tahansa värillä. Punainen väri toimii teoksissani eräänlaisena suodattimena, joka suodattaa muun väriset piirteet pois jättäen punaiset ominaisuudet jäljelle.

4.2 Punainen väri teoksissani *Yksinäisyys*, *Inho* ja *Intohimo*

Teossarjassani pyrin kuvaamaan kolmea eri tunnetilaa käyttäen punaista väriä. Työstin jokaista tunnetilaa eri tavoin. En halunnut kuvata tunteita perinteisesti, kuten intohimoa rakkauden, seksuaalisuuden ja fyysisyyden kautta, vaan pyrein löytämään uusia tulkinta tapoja. En voinut kuitenkaan sulkea tunteille ominaista symboliikkaa kokonaan pois ja

⁸⁸ Huttunen, 2005, 41.

en myöskään sitä halunnut tehdä. Symboliikka on minussa sisään rakennettuna, joten se tulee tahattomasti esiin, mutta en tietoisesti pyrkinyt korostamaan näitä symboleja.

Olen käyttänyt töissäni akryylimaalien lisäksi myös hiukan öljyvärejä tehoväreinä. Käytin punaista väriä puhtaana, sävytettynä muilla väreillä ja murrettuna. Värien murtamisessa käytin esimerkkinä Johannes Ittenin neljää värien murtamistapaa, jotka ovat: Yksi, sekoittamalla puhtaaseen väriin valkoista, jolloin värin luonne muuttuu kylmemmäksi, käytin tapaa teoksissa *Intohimo* ja *Inho*, kaksi, sekoittamalla väriin mustaa, jolloin sen luonne syvenee, tätä käytin kaikissa teoksissa, ja kolme, murtamalla puhtaita värejä harmaalla, jolloin aikaan saadaan mattaväri, käytin tätä teoksessa *Inho* saadakseni aikaan tunkkaisia sävyjä ja tapa neljä, sekoittamalla puhtaisiin väreihin niiden vastaväriä, tekniikkaa käytin teoksissa *Inho* ja *Intohimo*.⁸⁹

Punainen väri toimii teoksissani päävärinä, muotona, alleviivaajana ja tulkitsijana. Teoksessa *Yksinäisyys* olen käyttänyt mustaa väriä määrällisesti enemmän kuin punaista, mutta punainen on kuitenkin teoksen pääväri ja se mielestäni alleviivaa yksinäisyyden pimeyttä ja siihen liittyvää kipua ja kaipuuta. Punainen on äärettömän taipuva ja sen sisään on mahdollista sijoittaa useimmat luonteen piirteet.⁹⁰ Tätä ajatusta mukaillen käytin punaista kyseisessä teoksessa. Mustalla sain punaisen luonteeseen lisää synkkyyttä ja sain aikaan sävyille oikeanlaisen luonteen teoksen kannalta.

Ensimmäisenä lähdin työstämään juuri yksinäisyys aihetta. Yhdistin yksinäisyyden tunteeseen fyysisen kivun. Minun yksinäisyyteni näyttäytyy kaipuuna, onttona tunteena, mustana aukkona, jomottavana haavana keskellä mustaa tunnottomuutta. Halusin kuvata tunnetta rinnastamalla nämä kaksi tilaa, kipu ja tyhjiys. Mielestäni ne korostavat hyvin toisiaan ja lisäävät toistensa volyyymia. Halusin korostaa näitä kahta puolta myös pinnankäsittelyllä. Musta tyhjiys on mahdollisimman sileä, matta ja neutraali. Jomottava kipu on taas rikkonainen, vaihteleva ja rupinen, kuten haava. Yksinäisyyden tunne voi olla tietoinen valinta ja myös rentoutumisen tila, positiivinen tunne. Minä valitsin tämän kipupuolen yksinäisyydestä, koska se kosketti minua eniten ja tuntui omalta, tila jonka olen kokenut itse ja joka on voimakkaimmin yksinäisyyden eri puolista jäänyt mieleeni. (Liite 1)

⁸⁹ Itten, 2004, 55.

⁹⁰ Itten, 2004, 85.

Alustin pohjan gessolla, jonka jälkeen liimasin foliosta rypistetyn kipu alueen pohjaan. Päälyystin pohjan vielä uudestaan gessolla, käytin sitä runsaasti, jotta folio asettuisi paremmin pohjaan. Folio luo pohjaan eräänlaisen repeämän, haavan joka laajenee alaspäin. Haavan reunustin runsaalla mustalla, käyttäen vakaita siveltimen vetoja. Maalasin mustat alueet useaan kertaan, koska halusin mustasta mahdollisimman mustan ja elottoman. Haavan maalasin punaisen sävyillä ja keltaisen sävyillä. Käytin reunoilla punaisia sävyjä, joita viilensin sinisellä, keskelle tultaessa punainen lämpenee. Keltaista käytin tukemaan punaista, käytin myös mustaa joka hyvin korostaa kylmää punaista. Halusin luoda ”röpelöisen” vaikutelman, haavan joka on osittain lihaa ja verta, mutta joka sijaitsee sielussa. Mielestäni onnistuin tunteen kuvaamisessa hyvin, kuvasin tunteen raastavan puolen. Kontrasti työssä toimii hyvin, mikä tukee kaksijakoisuutta ja tuo työhön volyyymia. Punaisesta on mahdollista tehdä suunnaton joukko eri sävyjä, koska sitä voidaan kylmentää ja lämmittää, sammuttaa tai tehdä kylläisemmäksi, vaalentaa tai tummentaa ilman että se menettää punaista luonnettaan.⁹¹ (Liite 1)

Inho työssä tummensin ja sammutin punaista eri sävyillä luodakseni seisahtuneen tunnelman. Sammutin väriä myös valkoisella, näin punainen menetti energisyytensä. Käytin punaista tässä teoksessa lähes ainoastaan sävytettyinä sävyinä. Punainen on työssä sekä seisahtunut että etova. Pyrein sammuttamaan punaisen värin energisyyden, jotta se paremmin kuvastaisi inhon tunnetta. Sävytin punaista väriä valkoisella, mustalla, keltaisella ja sinisellä. Halusin saada väristä tukkoisen ja elottoman. *Inho* on tunteena yhtä voimakas kuin intohimo, mutta erilaisella tavalla. Työssä punainen ei ole samalla lailla liikkeessä kuin *Intohimo* työssä, käytin maalia osittain runsaina lammikoina mikä tuo teoksen pintaan limaisuutta. Käytin työssä valutustekniikkaa paljon, joka toi työhön ”likaisen” vaikutelman. Valuttamani sävyt olivat mustalla sävytettyjä. Työssä ei ole käytetty muotoja lähes ollenkaan, vaan keskityin pinnan työstämiseen. *Inho* työ oli hyvin haastava, koska käyttämäni värimaailma ei ole minulle luonnollinen. Käytän yleensä paljon kirkkaita sävyjä, mutta tässä työssä kaikki värit ovat tukkoisia ja likaisia. (Liite 2)

Teoksessa *Intohimo*, punainen toimii myös muotona. Teoksen kaarevat voimakasta liikettä sisältävät muodot tukevat hehkuvaa punaista ja hehkuva punainen saa nämä muodot liikkeeseen. Sekä sinipunaisen että punakeltaisen sävyinä punainen pystyy

⁹¹ Itten, 2004, 85.

kehittämään rikkaita vaihteluita.⁹² Sävyttämällä punaista sinisellä ja keltaisella sain aikaan hehkuvia sävyjä. Käytin teoksessa myös turkoosia väriä ja persikansävyistä punertavankeltaista. Teoksessa on myös kirkasta vihreää ja tummaa violettiä rinnakkain, joka tasapainottaa punaisia osia. Turkoosi väri punaisen rinnalla lisäsi puhtaan punaisen hehkua. Rinnastamalla eri värisävyjä sain aikaan intohimon tunteelle ominaisen voimakkuuden ja hehkun. Teoksen maalaaminen oli hyvin palkitsevaa, koska teoksen värit ovat niin voimakkaita ja energisiä. (Liite 3)

Käytin tekniikoita korostaakseni punaisen sävyjä, pyrkimyksenäni oli saada aikaan mahdollisimman herkullisia värejä, joita korostin maalaamalla murrettuja sävyjä kirkkaan sävyn viereen. *Inho* teoksessa pyrin tukahduttamaan punaisen elinvoimaa värin murtamista ja sävyttämistä hyväksikäyttäen. Väriä pigmenttinä olen tottunut käyttämään aina runsaasti ja en ole säästellyt maaleissa nytkään, pidän paksuista maalikerroksista, ne tuovat teoksen pintaan myös elävyyttä, koska siveltimen jäljet näkyvät. Käytin kylmiä ja lämpimiä punaisen sävyjä ja, sävytin kylmät hiukan sinistä ja valkoista käyttäen. Lämpimät sävytin keltaisilla.

⁹² Itten, 2004, 86.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuskysymyksenä oli, kuinka kuvata kolmea eri tunnetta käyttäen punaista väriä. Tutkittavaksi valitut tunnetilat olivat intohimo, yksinäisyys ja inho. Tutkimukseni yhtenä johtopäätöksenä ja suorimpana vastauksena tutkimuskysymykseeni on, että punaisella värillä voi kuvata erilaisia tunnetiloja, myös punaisen värin perinteisestä, kulttuurisesta symboliikasta poikkeavia. Vaikka punainen liitetään länsimaalaisessa kulttuurissa symboliikaltaan vahvasti esimerkiksi rakkauteen, vereen, vaaraan ja seksuaalisuuteen, sillä voidaan tulkita myös muita tunnetiloja.

Värin havainnointi perustuu valoon, objektiin ja silmään. Tätä hyödyntäen käytin työskennellessäni punaista monipuolisesti, mursin, rinnastin ja sävytin väriä, jotta sain sen muokkautumaan tunnetilaa kuvaavaksi. Punainen on värinä hyvin monipuolinen ja muokkautuva, esimerkiksi sävyttämällä sitä sain esiin sekä sen positiivisia että negatiivisia ulottuvuuksia. Koska silmä ja ymmärrys määrittelevät värin vertausten ja rinnastusten kautta, käytin teoksissani myös muita värejä, kuten mustaa teoksessa *Yksinäisyys*, saadakseni rinnastuksen avulla punaiselle värille lisää volyyymia.

Ekspressionistisessa taidesuuntauksessa tai työtavassa värejä käytetään symbolisesti ja tunnepitoisesti. Maalatessani tulkitsin itseni kautta tutkimukseeni valitsemiani tunnetiloja ja väriä. Väreillä yleisesti on vankka emotionaalinen taso ja sain esille teoksiini valittuja emotioita, muun muassa muokkaamalla maalausten pintarakennetta ja käyttämällä nopeita siveltimenvetoja. Koska tunnetilat olivat ennalta määrättyjä, kykenin virittäytymään työn alla olevaan tunnetilaan mahdollisimman intensiivisesti ja koin, että pystyin tuomaan esiin punaisen värin mahdollisuudet tunnetilojen kuvaajana syvällisesti.

Opinnäytetyössäni tavoitteena oli kehittää omaa taiteellista ilmaisua ja kehittyä värien käyttäjänä. Punaisen värin harkinnallisen käytön kautta sain teoksiini esille useita eri aspekteja väristä. Värien aspektien käyttö ja tulkinta tapahtuivat itseni kautta, joten en voi yleistää tulkintojani. Ja oma tulkintanikin tunteista olisi saattanut olla hyvin erilainen, jos olisin esimerkiksi tehnyt teokset kesällä. Pimeä vuoden aika helpotti yksinäisyys tunteen työstämistä, kun taas *Intohimo* maalauksen teko tuntui palkitsevalta, kun sain käyttää kirkkaita energisiä värejä.

Tulkinta on aina aikansa tuote, joten en alun perinkään lähtenyt hakemaan mitään uutta ”totuutta” töiden avulla. Kuten väri muokkautuu teoksissa, muokkautuu myös tulkinta niistä katsojan, ajan ja paikan mukaan. Ja tämä oli eräänlainen silmien avautumisen paikka minulle työskennellessäni. Aiemmin olen ollut toisinaan pettynytkin, jos katsoja ei ole tavoittanut töistäni samaa tulkintaa kuin minä. Mutta nyt olen hyväksynyt, paremminkin ymmärtänyt asian. Taiteilijana en voi poistaa tulkitsijasta tämän henkilökohtaista elämännäkemyötä, enkä tämän kulttuuriperimää. Mielestäni katsojan henkilökohtainen tulkinta ei vaikuta siihen, kuinka hyvin olen onnistunut tutkimustehtävässäni kuvatessani kolmea tunnetilaa, yksinäisyyttä, intohimoa ja inhoa.

Koulutukseni avulla saadun ammatillisen asiantuntijuuden myötä kykenin kuvaamaan tunnetiloja tutkimustyön vaatimalla tavalla. Ammatillisen asiantuntijuuden avulla kykenen ainakin periaatteessa irrottautumaan omista henkilökohtaisesta ja kulttuurisidonnaisesta värien tuomasta symboliikasta ja toteuttamaan esimerkiksi työelämässä vaadittua ammatillista suhtautumista väreihin.

LÄHTEET

Aineistolähteet

Suonperä Elina 2009/2010. Kolmen maalauksen sarja: *Yksinäisyys, Inho ja Intohimo*. Opinnäytetyön teososa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Tornio.

Teorialähteet

Fleming J. & Honour H., 2006. Maailman taiteen historia, Uudistetun laitoksen toinen painos, Otava, Helsinki.

Dempsey Amy, 2003. Moderni taide, Suomenkielinen laitos. Otava, Helsinki.

Huttunen Martti, 2005. Värit pintaa syvemältä. WSOY, Helsinki.

Itten Johannes, 2004. Värit taiteessa. Kustannus Oy Taide, Helsinki. Saksankielinen alkuteos 1961. Die Kunst der Farbe, Otto Maier, Ravensburg.

Remes Marjo, 2009. Kuvan ontologia ja morfologia, väri. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kurssi.

Remes Marjo, 2009. Kuvatuohtojen semiotiikka. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kurssi.

Rihmala Seppo, 1997. Värioppi. 6., uusittu painos. Rakennustieto Oy, Tampere

Tuomi Anu, 2006. Lähde väreihin. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 26, Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.

Muut lähteet

Hintsanen Päivi, 2000. Coloria.net-sivusto, hakusanat:

- Goethe. Luettu maaliskuussa 2010.
<<http://www.coloria.net/henkilot/goethe.htm>>
- Englannin punainen. Luettu ja tulostettu 11.1. 2010.
<<http://www.coloria.net/varit/englanninpuna.htm>>
- Punainen. Luettu ja tulostettu 11.1.2010.
<<http://www.coloria.net/varit/punainen.htm>>
- Yleistä. Luettu Helmikuussa 2010.
<<http://www.coloria.net/yleista.htm>>
- 1900-luku. Luettu Maaliskuussa 2010.
<<http://www.coloria.net/kulttuurit/1900.htm>>

Suomen väriyhdistys ry, Arnkil Harald 2003.

Mitä väri on taiteilijalle. Luettu maaliskuussa 2010.

< <http://svy.fi/artikkelit/03arnkil3.htm>>

Wikipedia, avoin tietosanakirja, hakusanat:

- a) Chiaroscuro. Luettu maaliskuussa 2010.
<<http://fi.wikipedia.org/wiki/Chiaroscuro>>
- b) Sfumato. Luettu maaliskuussa 2010.
<<http://fi.wikipedia.org/wiki/Sfumato>>
- c) Informalismi. Luettu maaliskuussa 2010.
<<http://fi.wikipedia.org/wiki/Informalismi>>
- d) Ekspressionismi. Luettu maaliskuussa 2010
<<http://fi.wikipedia.org/wiki/Ekspressionismi>>

Yksinäisyys 2009. 60 x 120 cm. Akryylimaali ja öljyväri. Sekatekniikka.

Inho 2010. 60 x 120 cm. Akryylimaali, sekatekniikka ja värin valutus.

Intohimo 2010. 60 x 120cm. Akryylimaali ja öljyväri. Sekateknikka.